

С Т А Н О В И Щ Е

от проф. д-р Камелия Касабова, СУ „Св. Климент Охридски“

на хабилитационния труд на д-р Таня Бузева „Увеличаване на капитала на акционерно дружество“ за заемане на академичната длъжност „доцент“ по 3.6 ПРАВО (Гражданско и семейно право) в СУ „Свети Климент Охридски“, обявен в ДВ, бр. 64 от 03.08.2018 г.

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ХАБИЛИТАЦИОННИЯ ТРУД

За да бъде една тема обект на хабилитационен труд, тя трябва да съдържа проблем, който не е или е слабо разработен в науката, може да бъде обект на монографично изследване, както и да съдържа научни приноси. Разглежданият труд безспорно е такъв. Той е първото в българската правна литература цялостно монографично изследване, посветено на увеличаване на капитала на обикновено акционерно дружество, чиято уредба е в Търговския закон.

Каскадният принцип на построяване на изследването ни повежда от общата систематика на моделите за увеличаване на капитала на акционерно дружество, минава през конкретните фактически състави на това увеличение и естествено завършва със заключение, в което приносните моменти на труда са развити в предложения за законодателно усъвършенстване на Търговския закон в тази му част. По този начин се използва един нетипичен за българската правна литература, но много строен структурен подход – глава първа очертава цялостната картина на изследването от „птичи поглед“ като в същото време екстрахира най-важните особености на конкретните фактически състави, а в останалите глави тези фактически състави са изследвани под микроскоп. Този подход дава дълбочина и динамика на научното изследване. Наред с това, в края на всяка конкретна тема, авторът прави структурирани правни изводи, които улесняват осмислянето на материята.

Положително следва да бъде оценено и подробно разгърнатото съдържание на монографията, което е добър компас за читателя в джунглата от икономически категории, многозначни и неprecizни формулировки в Търговския закон, в която джунгла авторът умело се движи.

Трудът е написан на стегнат и достъпен език, по немски прецизен, но и на места живописен, изчистен от словесно излишество и с това е в

хармония с тенденцията на изразяване в съвременните правни изследвания. Въпреки усложнеността на материята, този начин на нейното поднасяне го прави достъпен не само за специалисти, но и за студенти и непрофесионални читатели.

Като заключение, книгата се чете леко, увлекателно поради правната, пък и финансова логика на аргументите и е видно, че авторът я е писал с вдъхновение, което, както казва Чайковски, е гостенка, която навестява само онзи, който много се е трудил. Задълбоченото изследване и позоваване на чуждестранната и българска литература в тази област доказват това.

II. ЗА НАУЧНИТЕ ПРИНОСИ

Трудът е в обем от 310 страници и се състои от предговор, шест глави и заключение. Научните приноси в хабилизационния труд са както теоретични, така и с конкретна практическа насоченост и предложения за законодателно усъвършенстване, многобройни са, затова ще се спра само на някои от тях – противното е невъзможно в рамките на това становище.

1. Глава I. Общи положения

Представена е европейската дискусия за реформа на уредбата на постоянния (фиксиран) капитал, възприет в континенталната правна система, както и застъпените в националната ни доктрина тези за надценяване на приписваните му функции. Авторът деликатно, чрез задочен диалог с американската система и възприетия там тест за ликвидност, обосновава защо на настоящото ниво на развитие на обществените отношения следва да се запази континенталният модел, а тестът за ликвидност да се използва само като допълнителна гаранция за кредиторите.

Критичният анализ на систематиката и понятийната употреба в Раздел V на Глава четиринадесета от Търговския закон, който смесва правни техники, предпоставки, способности и източници на средства за увеличение на капитала, е важен, защото подготвя читателя за новата систематика, която се предлага, и по-конкретно:

Авторът въвежда обобщаващото понятие „модел“ на увеличаване на капитала на акционерно дружество, за да го отграничи от конкретния способ за извършване на увеличението и чрез няколко класификационни критерии очертава три модела на увеличаване на капитала, в които ситуираща конкретните фактически състави:

- 1) Увеличаване на капитала с вноски чрез привличане на свеж финансов ресурс или нови активи се определя като основен модел на

ефективно увеличение на капитала. Правната техника е чрез издаване на нови акции. Чрез критичен анализ на срещаното в литературата и съдебната практика се приема, че правната техника на увеличаване на номиналната стойност на новите акции може да бъде използвана единствено, ако е налице съгласие на всички акционери. От своя страна увеличаването на капитала с вноски е разделено на редовно увеличаване на капитала по решение на общото събрание на акционерите и делегирано увеличение на капитала от управителния орган на дружеството. Изрично се подчертава, че само при увеличение на капитала с вноски, както редовно, така и делегирано, се прилага задължителният стандарт за защита на акционерите – тяхното предимствено право.

- 2) В номиналното увеличение на капитала попада само фактическия състав на чл. 197 ТЗ. Изрично се подчертава, че в това увеличение участват само заварените акционери и акционерното дружество за квотата на притежаваните собствени акции. При номиналното увеличение на капитала са допустими и двете правни техники - издаване на нови акции и увеличаване на номиналната стойност на акциите.
- 3) Ефективно увеличаване на капитала за други цели, което не цели привличането на нови средства за финансиране, а има различна, специфична цел, като погасяване на задължение по облигационен заем чрез конвертиране на емитирани облигации в акции, при преобразуване, при предоставяне на участие в капитала на работническо-мениджърския състав на дружеството по ЗППЦК и др. покритието се осигурява по друг, различен начин, а не чрез вноски от акционерите.

Систематизацията на моделите на увеличение на капитала и различните фактически състави, които авторът ситуира в тях е кристално „изрисувана“ в схемата на с. 86 от книгата. Като добавим към тази правна систематика и обяснението на финансовата логика на отделните фактически състави авторът демонстрира не само тяхното правно, но и икономическо осмисляне. Всичко това прави цялата Глава първа от книгата сама по себе си научен принос.

2. Глава II. Увеличаване на капитала с вноски на акционерите

Тази глава е центърът на изследването, тъй като авторът го приема за основен модел на увеличаване на капитала.

В тази глава се открояват следните правни изводи с приносен характер:

- 1) Категорично се заема позиция по един противоречиво дискутиран в литературата проблем - за последиците от невнасяне на дължимите вноски срещу записаните акции. Авторът приема, че на обезсилване подлежат само новите акции, записани и издадени при увеличаване на капитала, а не и акциите от предишни емисии, които са изцяло изплатени. Да, буквата на закона е в противен смисъл (чл. 189, ал. 2 и 3 ТЗ), но добрата новина е, че и по-новата съдебна практика е еволюирала в прилагането на това разбиране.
- 2) Основен принос в тази глава е дълбочинният анализ на проблема за допустимостта на увеличаване на капитала с вноски на акционерите чрез увеличаване на номиналната стойност на акциите, при наличието на противоречиви тези, застъпвани както от доктрината, така и прилагани в съдебната практика - „жертви“ на непрецизната законова уредба в ТЗ. Авторът със страстна аргументация в защита на акционера обосновава, че тази техника нарушава драстично принципа на равнопоставено третиране на акционерите и е недопустима без съгласието и на последния акционер (необходимост от единодушие).

3. Глава IV. Увеличаване на капитала от Управителния съвет/Съвета на директорите

Чрез изясняване на правната същност на института се правят следните важни изводи:

- 1) Изрично се подчертава, че делегирането на това правомощие е допустимо само в случаите на ефективно увеличаване на капитала с вноски чрез издаване на нови акции, като се прилага при всички фактически състави за това увеличение. То не е допустимо при номинално или целево увеличение на капитала. Вноските по финансова логика са парични, а непаричните са изключение.
- 2) Делегирането на тази компетентност е инструмент за директно осигуряване на финансиране по преценка на управителния орган на акционерното дружество и в този смисъл той не извършва действия от името на общото събрание на акционерите. Управителният орган упражнява собствени правомощия, поради което решението му за увеличение на капитала, респ. за изключване или ограничаване на предимственото право на акционерите може да бъде атакувано само с иска по чл. 71 ТЗ, доколкото са засегнати членствените права на акционера. Този извод има съществено практическо значение поради липсата на преклузивен срок за предявяване на иска по чл. 71 ТЗ.

- 3) Поради срещаното разбиране в съдебната практика, че овластяването може да се прави само еднократно, даже само през първите пет години от възникване на дружеството, изведената констатация, че последващо овластяване на управителния орган е допустимо еднократно или многократно в рамките на законовия максимален срок от 5 години през целия период на съществуване на дружеството, е полезна за практиката. Това разбиране, което е правилното, се смекчава с предложението на автора този срок да се намали на законово ниво.
- 4) Важен е и изводът, че разрешеният капитал не е сума до определен размер на вписания капитал на дружеството, а определена максимална сума, която не се влияе от други проведени от общото събрание и вписани увеличения на капитала в същия период. Само че с важното уточнение, че институтът сам по себе си е опасен както за мнозинството, така и за малцинството, тъй като може да доведе до тотална подмяна на контрола и притежанието на дружеството. Липсата на предвиден законов максимален размер е основателната критика на тази законова празнота.
- 5) Основателно се критикува наличието на обикновеното мнозинство от присъстващите членове на управителния орган (при кворум за редовност поне половината от общия брой членове чл. 238, ал. 2 във вр. с ал. 1 ТЗ) при вземане на решението за увеличение на капитала и се предлага законодателна промяна то да се взема с квалифицирано мнозинство или с единодушие.

4. Глава V. Увеличаване на капитала чрез конвертиране на облигации в акции

Както за издаване на обикновени, така и за издаване на конвертируеми облигации законът изисква обикновено мнозинство от представения капитал за вземането на решение от общото събрание на акционерите – чл. 230, ал. 1 във вр. с чл. 221, т. 2 ТЗ. При издаването на обикновени облигации това е логично, но при издаването на конвертируеми облигации е налице несъответствие с изискването за квалифицирано мнозинство на решението за увеличение на капитала, което авторът основателно критикува и предлага законодателна промяна.

5. Глава VI. Увеличаване на капитала със средства на дружеството

Като научен принос може да се определи и почти неизследваната в българската литература тема, посветена на гаранциите за правата на акционерите и кредиторите на дружеството, както и за правата на специална категория трети лица, които са в договорни отношения с дружеството и чиито права са в зависимост от размера и структурата на капитала и разпределението на печалбата, от номиналната стойност на акциите или от техния курс. Подкрепа заслужава идеята за въвеждане на два принципа – за недопустимост на промяна в съотношението на произтичащите от акциите права и за запазване на икономическото съдържание на правоотношенията с трети лица отпреди увеличението на капитала.

III. КРИТИЧНИ БЕЛЕЖКИ И ПРЕПОРЪКИ

Към хабилитационния труд могат да се отправят и някои критични бележки и препоръки.

Със завидна самоувереност авторът аргументира идеите си с позоваване на видни представители на немската доктрина и уредбата в Германския търговски закон. Но колкото и българският Търговски закон да е негов първообраз, е построен по различен начин, и колкото да е противоречива уредбата му, националната доктрина и съдебната практика го следват десетилетия. Ето защо някои от развитите тези, дори и да са безспорни в немската доктрина, ще добият подобна безупречна правна физиономия едва след законодателна интервенция, която щедро се предлага от автора и заслужава подкрепа. Ето защо оценявам аргументацията на автора по тях, независимо че аз самата не споделям определени изводи.

Книгата щеше да спечели още, ако в нея присъстваше и по-сериозна съпоставка със съответните фактически състави, предвидени в ЗППЦК, за увеличаване на капитала на публичните акционерни дружества, въпреки че на места те се споменават. Но в същото време си давам сметка, че това би било монографично изследване, което далеч ще надхвърли изискванията за хабилитационен труд. Затова горещо препоръчвам на автора със същата научна „настървеност“ да напише следващата си книга, в която да доразвие настоящата, като я посвети на увеличаването на капитала на публичните акционерни дружества, на дружествата със специална инвестиционна цел и на колективните инвестиционни схеми от отворен тип.

IV. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Хабилитационният труд е завидно научно постижение с практическа насоченост и полезност. По мое дълбоко вътрешно убеждение книгата на д-р Таня Бузева „Увеличаване на капитала на акционерно дружество“ отговаря на законовите изисквания за заемане на академичната длъжност „доцент“ по 3.6 ПРАВО (Гражданско и семейно право) в СУ „Свети Климент Охридски.

13 декември 2018 г.

Камелия Касабова